

ШЕПТУХА

Олена Михайлівна
sheptuhaom@gmail.com

УДК 336.7

АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF BANKING SYSTEM'S CREDIT RISKS OF UKRAINE

к.е.н., доцент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури

Аналіз кредитних ризиків банків є актуальним питанням, яке впливає на успішність та результативність їх діяльності. Стаття присвячена визначенню сутності та аналізу кредитного ризику банків України. У ній з урахуванням розвитку банківської системи України проведено аналіз показників кредитного ризику вітчизняних банків та їх зміни. Рівень кредитного ризику банків України є дуже високим і негативно впливає на уся банківську систему країни. Подальша діяльність вітчизняних банків має ґрунтуватися на продуманій стратегії, що сприятиме зниженню ризиків кредитної діяльності.

* * *

Анализ кредитных рисков банков является актуальным вопросом, влияющим на успешность и результативность их деятельности. Статья посвящена определению сущности и анализу кредитного риска банков Украины. В ней на основе развития банковской системы Украины проведен анализ показателей кредитного риска отечественных банков и их изменения. Уровень кредитного риска банков Украины является очень высоким и негативно влияет на всю банковскую систему страны. Дальнейшая деятельность отечественных банков должна основываться на продуманной стратегии, которая будет способствовать снижению рисков кредитной деятельности.

* * *

Introduction. An analysis of banks' credit risks is a topical issue that affects the success and effectiveness of their activities.

Purpose. The article is devoted to determination of essence and analysis of credit risk of banks of Ukraine.

Results. Credit risk is defined as the amount of expected loss (loss) on the asset as a result of default of the debtor / counterparty. Credit risks can be classified according to different criteria, the main ones include: level of occurrence, financial consequences, origin, probability of realization, borrower status, possibility of forecasting, type of credit operation, risk taking and term of the loan agreement. The factors causing credit risks include external and internal factors related to the environment of the banks. In Ukraine, the risk management of the bank's loan portfolio is carried out at two levels. At the first level, it is regulated by the National Bank of Ukraine through the use of common methods. At the second level, the main branches of banks are regulated through the formation of a credit policy, the establishment of types of loans, the range of clients, the level of interest rates. In the article, taking into account the development of the banking system of Ukraine, the analysis of indices of credit risk of domestic banks and their changes was conducted. During the years 2015-2017, the assets of Ukrainian banks remained at a stable level and somewhat varied, but the share of provisions for reimbursement of possible expenses for active banking operations increased annually. The rapid increase in the share of bad debts in the bank's loan portfolio leads to significant deductions in provisions for covering losses on credit operations. The reasons for internal or related activities of the bank itself include: incomplete or inaccurate information about the borrower; poor assessment of the borrower's creditworthiness; insufficient level of control over the borrower after the loan; a large segment of related loans.

Conclusion. The level of credit risk of Ukrainian banks is very high and negatively affects the whole banking system of the country. The further activities of domestic banks should be based on a well thought-out strategy that will reduce the risk of lending.

Ключові слова: ризик, кредитний ризик, економічні нормативи, кредитний портфель

Ключевые слова: риск, кредитный риск, экономические нормативы, кредитный портфель

Keywords: risk, credit risk, economic standards, loan portfolio

ВСТУП

Сьогодні банкам доводиться функціонувати у доволі складних умовах, викликаних фінансово-економічною кризою, політичною нестабільністю, саме тому аналіз кредитного ризику банків є актуальним питанням, що впливає на успішність та результативність їх діяльності.

Теоретичні й практичні аспекти формування та аналізу кредитного ризику банку висвітлено у працях багатьох вчених, зокрема, В.І. Капран [1], О.А. Криклій [2], О.С. Сергєєвої [6], О.Ю. Сова [7].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ полягає у визначенні сутності та аналізі кредитного ризику банків України. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог нормативно-правових актів з формування кредитного ризику банку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття кредитного ризику банку висвітлюється у багатьох джерелах і більшість вчених погоджуються з тим, що це потенційна можливість або ймовірність неповернення (неплатежу) позичальником основного боргу та відсотків за ним. Зокрема, кредитний ризик – це ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків за користування кредитом, які належать до сплати, у терміни, визначені кредитним договором [1, С. 91].

Слід також зазначити, що у Постанові Правління НБУ «Про затвердження положення про порядок використання і формування резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку» №351 від 30.06.2016 р. кредитний ризик визначається як розмір очікуваних втрат (збитків) за активом внаслідок дефолту боржника/контрагента [5].

У Методичних рекомендаціях щодо організації та

функціонування систем ризик-менеджменту в банках України кредитний ризик визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [3, С. 37].

Кредитні ризики можна класифікувати за різними критеріями, до основних з яких належать: рівень виникнення, фінансові наслідки, сфера виникнення, ймовірність реалізації, статус позичальника, можливість прогнозування, вид кредитної операції, можливість взяття ризику та термін дії кредитної угоди [7].

До факторів, що спричиняють кредитні ризики, належать фактори зовнішнього та внутрішнього стосовно банків середовища. Крім того, кредитний ризик може бути зумовлений епізодичними випадковими або стихійними подіями, які впливають на процес банківської діяльності та кон'юнктуру ринку банківських послуг [2, С. 10].

В Україні регулювання ризику кредитного портфелю банку здійснюється на двох рівнях. На першому рівні кредитний ризик регулює Національний банк України через застосування загальних методів – законодавчої та нормативної бази та спеціальних методів – надання ліцензій на здійснення кредитних операцій, рекомендацій відносно кредитування, ломбардних кредитів та позик за облікової ставкою.

На другому рівні кредитний ризик регулюють головні відділення банків через формування кредитної політики, встановлення видів кредитів, кола клієнтів, рівня відсоткових ставок тощо.

Українська банківська система пережила чимало кризових етапів, і, зрозумівши та проаналізувавши при-

чини та фактори впливу на банківські кризи, можна планувати та прогнозувати її економічне майбутнє. Об'єктивні чинники призвели до відпливу капіталу нерезидентів, підвищення попиту на іноземну валюту, накопичення платежів за зобов'язаннями держави. Наслідками кризи стали девальвація гривні, зростання інфляції, втрата ліквідності і платоспроможності деяких банків [6].

У табл. 1 розглянемо дані, що відображають тенденцію змін активів банківської системи України.

З наведеної табл. 1 можна побачити, що протягом 2015-2017 рр. активи банків України залишалися на стабільному рівні та дещо варіювалися, але частка резервів для відшкодування можливих витрат за активними банківськими операціями збільшувалася щорічно і на останню звітну дату сягнула 38,7 %, що більше на 23 в.п. порівняно з початком 2015 р. Це свідчить про боротьбу банківської системи з ризиками під час кредитування неплатоспроможних клієнтів, тобто тим самим банки страхують себе від можливих втрат.

Аналіз кредитного портфеля банківської системи має велике значення з погляду оцінки стійкості та ліквідності банків України. Основна частина прибутку формується, як правило, саме за рахунок надання позик. Однак, важливо не тільки те, який обсяг кредитів видав банк, але також й те, які ризики виникли у банку у зв'язку з видачею цих позик, наприклад, чи буде повернуто заборгованість клієнта, чи платоспроможний клієнт у процесі всієї виплати кредиту та чи не виникне нова проблемна заборгованість для банку [6].

Для розуміння ситуації кредитування на Україні впродовж 2015-2017 рр. розглянемо та проаналізуємо у табл. 2 кредитний портфель банків.

Таблиця 1

Зміна обсягу активів та резервів банківської системи України у 2015-2017 рр., млн. грн. [4]

Показники	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Активи				
а) млн. грн.	1316852	1254385	1 256 299	1336358
б) у % до попереднього року	-	95,3	100,2	106,4
Резерви для відшкодування можливих витрат за активними банківськими операціями				
а) млн. грн.	204 931	321 303	484 383	516985
б) у % до активів	15,3	25,6	38,6	38,7
в) у % до попереднього року	-	156,8	150,8	106,7

Таблиця 2

Аналіз якості кредитного портфеля банків України у 2015-2017 рр., млн. грн. [4]

Показники	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Кредитний портфель, млн. грн.	1006358	1009768	1005923	1042798
Резерви для відшкодування можливих витрат за активними банківськими операціями, млн. грн.	204931	321303	484383	516985
Відношення резервів під кредитні ризики до кредитного портфелю, %	20,4	31,8	48,2	49,6
Недіючі кредити, млн. грн.	249526	363718	400994	594999
Питома вага недіючих кредитів у кредитному портфелі, %	24,8	36,0	39,9	57,1

Як бачимо, у 2015 р. спостерігається зростання наданих кредитів, у 2016 р. відбувається їх невелике зниження, а у 2017 р. знов значне зростання до 1042798 млн. грн.

Що стосується резервів під кредитні ризики, то вони збільшувалися щорічно незалежно від зменшення або збільшення кредитного портфелю і на 01.01.2018 р. становили 49,6 % кредитного портфелю банківської

системи України. Це означає, що банки стали вести обережну політику видачі кредитів та повністю перевіряти клієнтів на платоспроможність не тільки на дату видачу позики, а й на весь процес виплати.

Стосовно недіючих кредитів банківської системи України впродовж 2015-2017 рр., то даний показник має тенденцію до збільшення та станом на 01.01.2018 р. становив 594999 млн. грн., що складає 57 % кредитного

портфелю.

Стрімке збільшення частки проблемної заборгованості у кредитному портфелі банків зумовлює значні відрахування в резерви на покриття втрат за кредитними операціями. Чим більші суми відрахувань у резерви під кредитні ризики водночас зі зростанням витрат банків на адміністрування проблемних кредитів, тим менш ефективно використовується банківський капітал [6].

ВИСНОВКИ

Отже, рівень кредитного ризику банків України є дуже високим і негативно впливає на усю банківську систему країни. Подальша діяльність вітчизняних банків має ґрунтуватися на продуманій стратегії. Саме чіткість кредитної політики та кредитних операцій сприятиме зниженню ризиків кредитної діяльності і підвищенню платоспроможності банків.

Список використаних джерел

1. Капран В.І., Кривченко М.С., Коваленко О.К., Омельченко С.І. Банківські операції: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
2. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління кредитним ризиком банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.
3. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 2 серпня 2004 року № 361. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36985>.
4. Показники банківської системи. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442.
5. Про затвердження Положення про порядок використання і формування резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями: Постанова

Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

6. Сергеева О.С., Тищенко М.О. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. 2017. Вип. 3 (08). С. 317-321.

7. Сова О.Ю. Напрямки вдосконалення управління кредитними ризиками комерційних банків. Чернігівський науковий часопис. 2012. № 1(3). С. 120-126.

References

1. Kapran V.I., Kryvchenko M.S., Kovalenko O.K., Omelchenko S.I. Bank operations: educational manual. Kyiv: Center for Educational Literature, 2006. 208 p. (in Ukrainian).
2. Kriklii O.A., Maslak N.H. Bank Credit Risk Management: monograph. Sumy: DBS "UABS NBU", 2008. 86 p. (in Ukrainian).
3. Methodical recommendations on the organization and functioning of risk management systems in banks of Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated August 2, 2004 № 361. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36985>. (in Ukrainian).
4. Indicators of the banking system. Official site of the National Bank of Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442. (in Ukrainian).
5. About approval of the provision on the use and formation of a provision for reimbursement of possible losses on credit operations: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine № 351 dated June 30, 2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (in Ukrainian).
6. Sergeyeva O.S., Tyshchenko M.O. Problems of credit activity of the banking system of Ukraine. Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture. 2017. Issue 3 (08). pp. 317-321. (in Ukrainian).
7. Sova O.Y. Directions of improvement of credit risk management of commercial banks. Chernihiv scientific journal. 2012. № 1 (3). pp. 120-126. (in Ukrainian).